

ЛЕТОПИС

ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ БЯГАЛ ОТ РАБОТА, БИЛО МУ СКУЧНО ДА Е ЧИНОВНИК

ПЪРВИЯТ ШЕФ НА СМЕТНАТА ПАЛАТА БИЛ „ЕРБАЛ КОМИТА“

Първият председател Иван Гозелев

СОФИЯ СИМЕОНОВА

„Ербал комита“ е първият председател на Сметната палата, която тази година чества 135-годишнината от създаването си и 20-годишнината от възстановяването си, тъй като дейността ѝ е прекъсната през 1947 г.

Иван Гозелев купил и внесъл в България първия морзов апарат и с него държал връзка с въстаниците в Балкана през 1876 г., когато все още бил учител. За революционната си дейност по време на Априлското въстание бил арестуван и хвърлен в търновския затвор от заптиетата, които го наричали „ербал комитата... Той е основоположник и на гимназиалното образование по физика, като създава първия физически кабинет в родния си град Габрово и в него се записват над 200 ученици от цяла България. Пише и учебник по геометрия, а също е и сред първите български философи и един от първите академици в БАН. През 1880 г. Иван Гозелев е избран за първи председател на току-що създадената Върховна сметна палата. Остава на този пост цели 14 години.

Четирима български писатели са част от историята на Сметната палата, защото са били нейни служители - поетът

Сметната палата сега

Иван Гозелев внесъл морзов апарат, за да поддържа връзка с въстаниците

Институция

Българската сметна палата е една от първите институции, създадени след Освобождението. Първите законодателци в България са разбрали добре колко е важно да има контрол на държавните сметки

Като министър на финансите Петко Каравелов внеся проекта на закона за създаването на Върховната и единствена сметна палата през 1880 г., а при подготовянето на закона цялата си енергия влага Стефан Стамболов. В дебатите по законния проект

та постоянно се разширяват. Стига се до положение, че огромната като обем контролна дейност не може да се извършва експедитивно и ефективно при прекалено централизираната структура. Така се поражда необходимостта от приемането през 1925 г. на нов закон, с който се създават окръжни сметни палати. По-късно Върховната сметна палата става и касационна инстанция вместо Върховния касационен съд. Тя има специален съд, чиито решения са окончателни по ревизионните актове. Регионалните ѝ звена стават съдебно-отчетнически учреждения първа инстанция и се произнасят за юрисдикционни решения.

В началото на Втората световна война към всяка армия е била създадена Военна сметна палата. Единствената ѝ задача е била да извършва окончателна проверка и отчетване на направените разходи от военните части.

Върховната сметна палата функционира до края на 1947 г., когато е преустановена дейността ѝ. През следващата 1948 г. се ликвидират и службите на областните сметни палати.

Опит за възстановяване на Сметната палата се прави още в първите години на прехода към демокрация и пазарна икономика. На своето последно заседание на 2 октомври 1991 г. Седмото велико народно събрание приема Закон за Сметната палата. Президентът на републиката обаче упражнява правото си на отлагателно вето и връща закона за ново обсъждане, но междувременно парламентът е разпуснат.

На 27 юли 1995 г. 37-ото народно събрание приема Закон за Сметната палата, с който се възстановяват традициите на бюджетния контрол в България.

Димчо Дебелянов, Дамян Калфов - автор на къси анекдотични разкази и комедийни драми. Ботьо Савов - екзотичен поет и белетрист, както и Тома Измирлиев - самобитен творец хуморист, брат на Христо Смирненски.

Поетът

Димчо Дебелянов постъпва в Сметната палата през 1914 г. като докладчик. За да постъпи на работа, Дебелянов „...купува на изплащане костюм за 35 лева от магазин „България“, поправя изкривените си обувки...“ На сестра си той споделя още: „Пиша не от някое кафене, а от канцеларията като порядъчен и солиден чиновник. Пети ден как ходя в 8 часа на работа и излизам в 12, отивам пак в 2 и излизам в 6. (Веднъж два пъти бягах, ама нищо...)“

Животът в канцеларията не прилича на тоя из улиците. Тука е и тихо, и скучно, и душно. За да бъде прав, трябва да кажа, че е топло, докато внн е много студено...“

Обещали на Дебелянов заплатата 175 лв., но му плащали 145. Парите били прилични за нормален живот, но веднага го безпарични „творци“. Така със сигурната си чиновническа заплата Дебелянов подпомагал приятелите си и затова не винаги след това имал пари за себе си.

По време на Първата световна война Дебелянов остава в Сметната палата, освободен от мобилизация. Съвестта му обаче не му дава дълго да стои „на завет“, иска да отиде доброволец. Една вечер бил с приятел от Самоков „Е. Петре, там се свърши“ (в Сметната палата), казал му Димчо и му показал мобилизационното писмо, в което се съобщава, че Дебелянов се назначава в разпореджане на началника на 7-а рилска дивизия. „Свърши се, повторил Димчо с облекчение, сега всичко ми изглежда по-просто и по-ясно. Да вървим.“

На 29 януари 1916 г. Дебелянов вече е на фронта. Това са последните осем месеца от живота на подпоручик Димчо Дебелянов, докладчик в Сметната палата.

Поетичната душа на Димчо Дебелянов не се чувствала комфортно в чиновническия костюм.

Стамболов изрича знаменителната фраза по адрес на служителите на Върховната сметна палата: „Те трябва да бъдат такива, на честността, на които сме убедени всицѝ.“

Текстът на законопроекта е твърде кратък - 9 члена и щатна таблица, защото вносителят се боял, „че не ще има време да се обмисли“ подробен закон. По време на разискването по приемането му се изтъква: „Значението на Сметната палата в една държава е, че тя е длъжна да преглежда държавното и общественото счетоводство. Нейната сила се бере от средата на народа и от Народното събрание... тя има право... да не позволява изразходването на нито един сантим, който не е предвиден в бюджета.“

Функции

Официалното откриване на палатата става на 1 март 1881 г. С течение на годините функциите на Сметната пала-

Осигурира първия бюджет

Иска от митниците отчет за депеши и газети

При проходаването си Върховната сметна палата е затруднена в дейността си. В първия ѝ доклад до парламента се посочва, че нейният личен състав през първата година е твърде ограничен - само от председател, 5-има членове и 1 член делопроизводител. Тя още не разполага и с правила за своята дейност.

Тя обаче подготвя доклад, от който се разбира, че до 1 март 1879 г. държавата няма бюджет. Първият бюджет, гласуван от Народното събрание, е за 1880/81 г. Преди него бившето окупационно управление съставя Сметка за разходи и приходите в Княжествово за периода от 1 март 1879 г. до 1 март 1880 г. Върховната сметна палата решава да провери приходо-разходните сметки за финансовата 1879/1880 г. Проверката се съсредоточава върху бюджетните приходи. Разходната част на бюджета остава на втори план, защото „има много нередовности за разяснение“ с други лица и учреждения. За имуществото докладът е лаконичен: „По государственните имуществе не може да ся каже нищо положително, понеже те не са още приведени в известие, което ся вижда от разменната между палатата и Министерството на финансите преписка.“

За критика са и отчетите за получаваните приходи от митниците. Според доклада тук дефицитът е значителен. Това се обяснява с липсата на унифицирани и рационални правила за работата им или с тяхното мудно внедряване. Любопитство предизвиква и настоячивото желание на палатата да получи оправдателни документи за това колко е похарчено за депеши (телеграми) и за абонирането за вестници.

Забраняват на служителите четенето на вестници

Първият правилник за дейността на Сметната палата гласи: „Работното време трябва да се цени и използва от служителите най-разумно. Всеки служител е длъжен да се занимава само със служебна работа. Четенето на вестници, воденето на неслужебни разговори или извършването на каквато и да било частна работа в служебно време е строго забранено.“ Към това изискване се добавя: „При служебни посещения на външни лица служителят не би-

ва да се записва в излишни приказки и да губи времето си напразно. Дълг е на служителя да внуши на всеки посетител да цени времето му, но и той да цени неговото, като му услужва бързо, без никакво отлагане.“ Важно е и изискването: „При прекратяване на работата всеки служител е длъжен да тури в ред всички книги, предмети и др., с които е работил, а не да ги оставя в безпорядък върху масата или етажерката си.“